

Over grensoverschrijdende verbondenheid en universele broederschap

Vorig jaar bespraken we in dit tijdschrift *Geen toekomst zonder kleine goedheid* van Roger Burggraeve (*Golfslag*, 2020, nr. 2). Het boek werd bekroond als beste spiritueel boek van 2020. De auteur noemde het zijn 'spiritueel testament'. Wie dacht dat Burggraeve hiermee uitgeschreven was, had het echter mis. Amper een jaar later verscheen *Baarmoederlijkheid van mens en God*. Het boek vertrekt van een filosofische lezing van het verhaal van de barmhartige Samaritaan. De Samaritaan had andere plannen die dag, maar was 'aangedaan' door het lijden van de mens die hij op zijn weg vond. *Geraakt tot in zijn ingewand* staat er letterlijk in de Griekse tekst. Voor Burggraeve weergalmt daarin de manier waarop de joodse Bijbel God als de Barmhartige, als *Rachamim*, oproept: *De stam van 'Rachamim' is 'rechem', baarmoeder. En volgens de rabbijnse traditie is een baarmoeder datgene wat het andere in zich draagt. Dat zegt niet alleen wie of wat God is, maar openbaart ook de ziel van ons lichamelijk mens-zijn: de ander dragen om die de kans te geven geboren te worden.*

Naar aanleiding van de publicatie van het boek verscheen op de Thomaswebsite van de KU Leuven een interview met de auteur¹. Daarin legt hij onder meer uit waarom hij de encycliek *Fratelli tutti* in zijn boek heeft verwerkt: *Het verhaal van de Samaritaan is een universeel verhaal dat de ervaring bespreekt van het menselijk raakbaar zijn. Mensen die raakbaar zijn door het lijden van de ander, zijn met de ander verbonden. Dat is de broederschap waar paus Franciscus over schrijft.*

Burggraeve wijst ook op de manier waarop het slachtoffer in het Grieks wordt omschreven: *als 'anthrōpos tis', zomaar een mens ... Het slachtoffer wordt niet etnisch, noch sociaal, cultureel of religieus en volgens gender (man of vrouw) bepaald. Het gaat om een mens, universeel, zodat de voorbijgangers geen 'tribale' voorkeurliefde kunnen laten gelden, in die zin dat ze hun zorg zouden laten bepalen door iemand die tot hun kring behoort. Dat is wat paus Franciscus bedoelt met 'universele broederlijkheid': het gaat om iedere*

¹ *Baarmoederlijkheid*, interview met Roger Burggraeve door Liesbeth Last, Thomaswebsite

mens, eender wie. Alle andere personen in het verhaal behoren tot een sociale categorie: de rovers, de priester en de leviet, de Samaritaan, de herbergier. De enige persoon in het verhaal zonder verdere kwalificatie is het slachtoffer: zomaar een lijdende ander. Waarmee duidelijk wordt gemaakt dat de verantwoordelijkheid geldt voor iedere andere mens. Op die manier herstelt Franciscus de universele draagwijdte van het verhaal in ere. Namelijk als een verhaal dat ons voorbij 'het tribale' opentrekt voor elke andere mens, welke ook zijn sociale, etnische, religieuze ... categorie moge zijn! En onze verantwoordelijkheid voor de ander drukt onze grensoverschrijdende verbondenheid, de universele broederschap uit!

Het moedigste dat je ooit hebt gezegd ...

Een ander boek dat het afgelopen jaar terecht veel media-aandacht heeft gekregen is *De jongen, de mol, de vos en het paard* van kunstenaar Charlie Mackesy. Met tekeningen bij een handgeschreven tekst presenteert het zich als een kinderboek – vanaf 9 jaar las ik ergens – maar het laat ook volwassenen niet onberoerd. Geen boek om zomaar in één ruk uit te lezen – dan zou je er in minder dan geen tijd mee klaar zijn – maar om stil bij te worden. Een troostverhaal over vriendschap en liefde, en over jezelf zijn. Arthur Japin vertaalde de oorspronkelijke Engelstalige tekst in prachtig poëtisch Nederlands. Van deze Nederlandstalige versie, een uitgave van Kokboekcentrum, zijn inmiddels al 350.000 exemplaren verkocht, wat leidde tot de bekroning als *Platina Boek*.

Een willekeurige greep uit een lange reeks doordenkertjes:

- 'Wat lijkt jou de grootste tijdverspilling?' – 'Jezelf met anderen vergelijken', zei de mol.
- 'Wat is jouw beste ontdekking?' vroeg de mol. – 'Dat wie ik ben, genoeg is', zei de jongen.
- 'Wat is het moedigste dat je ooit hebt gezegd?' vroeg de jongen. – 'Help', antwoordde het paard
- 'We hebben nog zo ver te gaan', zuchtte de jongen. – 'Ja, maar kijk eens hoe ver we zijn gekomen', zei het paard.

Hoe bomen elkaar iets vertellen ...

Van een verhaal waarin de dieren spreken, naar een boek dat ons leert hoe bomen met elkaar communiceren, is maar een kleine stap. Bomen die elkaar boodschappen doorgeven, die niet alleen aandacht hebben voor zichzelf, maar ook voor het bos waarvan ze deel uitmaken, het lijkt een sprookje. Volgens Peter Wohlleben is het echter pure realiteit. Van *Het verborgen leven van bomen* waarin hij een en ander toelicht, zijn inmiddels al meer dan een half miljoen exemplaren in meer dan dertig landen over de toonbank gegaan. Naarmate hij als houtvester in de ban raakte van de communicatie- en samenlevingsstrategieën van bomen, groeide bij hem de weerstand tegen het genadeloos vellen van bomen en het verfoeilijke gebruik van pesticiden. *Als je weet dat bomen pijn kunnen lijden, een geheugen hebben en dat bomenouders met hun kinderen samenleven, dan kun je ze niet meer zo gemakkelijk omhakken en met grote machines tussen ze door graven.*

Wohlleben legt uit hoe bomen onder meer met geurbodschappen elkaar verwittigen bij dreigend gevaar – van parasieten bijvoorbeeld – en hoe zij via een ondergronds schimmeln netwerk dat de wortelpunten omhult, voedingsstoffen uitwisselen. Op die manier zorgen ze ervoor dat ook zwakke soortgenoten overleven. *Want een boom, schrijft Wohlleben, kan alleen maar zo goed zijn als het bos om hem heen.* Samen zorgen ze voor een ecosysteem dat extreme warmte en kou matigt, veel water opslaat en heel vochtige lucht veroorzaakt. *In een dergelijke omgeving kunnen bomen beschut leven en heel oud worden. (...) Als alle exemplaren alleen voor zichzelf zouden zorgen, zouden veel bomen de verouderingsfase niet bereiken. (...) Daarom worden zelfs zieke exemplaren ondersteund en voorzien van voedingsstoffen tot het weer beter met hen gaat. De volgende keer is het misschien omgekeerd en heeft de ondersteunende boom zelf hulp nodig.*

Wie dit boek leest, vraagt zich af waarom we rond deze tijd van het jaar massaal kerstbomen blijven kappen, *just for fun*. Ook heel wat steden en gemeenten doen daar nog altijd gretig aan mee. Terwijl er op pleinen en in straten zoveel bomen staan die in dit seizoen hun bladeren hebben afgelegd en maar wat graag met onze kerstlichtjes zouden pronken. Gelukkig hebben velen al ingezien dat je, zowel in de publieke ruimte als binnenskamers, het sfeervol en gezellig kan maken zonder de natuur geweld aan te doen.